

Передплата

на «РУСЛАНА» виносить:

в Австрії:

на цілий рік 20 кор.
 на пів року 10 кор!
 на чверть року 5 кор.
 на місяць 1-70 кор.

За границею:

на цілий рік . . . 16 рублів
 або 36 франків
 на пів року . . . 8 рублів
 або 18 франків
 Поодинокі числа по 16 сот.

РУСЛАН

«Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Шапкевича.

Виходить у Львові що дня
 «трім неділь і руских свят
 і 5¹/₂ год. пополудни.

Редакция, администрация і
 експедиция «Руслана» під ч. і.
 г. Домбровського (Хорунжини). Екс-
 педиция місцева в Агенції Со-
 коловського в пасажі Гавсманна.

Рукописи звертає ся лише
 на попереднє застереженє. —
 Рекламациі неопечатані вільні
 від порта. — Оголошеня зви-
 чайні приймають ся по ціні
 20 с. від стрічки, а в «Іллу-
 сланім» 40 с. від стрічки. По-
 дяки і приватні донесеня по
 30 с. від стрічки.

Зворот на Балкані.

Сумно се, правда, що балканські хри-
 стияни стратили довіре в опіку і оборону
 європейських держав супроти надужити ту
 рецького правительства. Всякі заповіді ре-
 форм були тільки блахманенєм європейської
 опінії, бо Туреччина уміла тисячними спо-
 собама обійти наложені на неї обовязки
 уліпшеня адміністрації і по давньому визи
 скувати та давити християнське населенє
 підвласних собі країв.

Але відрадю наповає всеж таки сей
 факт, що македонські ворохобники, мимо
 цілої своєї форси і рішучости, не змогли
 заколотити європейського мира, а тревале
 порозумінє держав, в першій лінії Росії і
 Австро-Угорщини, спровадило справу на
 мирний шлях полагоди.

В тім напрямі урядовий комунікат,
 який одержало ц. к. коресп. бюро, доносить,
 що правительства обох держав поручили
 своїм заступникам в Софії, звернути увагу
 болгарського правительства, що обі держави
 тривають незрушимо при своїй програмі,
 уложеній з початком біжучого року, а ак-
 цептованій іншими державами. Рівночасно
 заступники обох держав в Царгороді одер-
 жали порученє до такої самої заяви супр-
 тив Порти з тим, щоби она не допускала
 до надужити при поборюваню повстаня.
 Заразом піднесено з натиском, що колиб
 мимо того одна або друга сторона хватила
 за оруже, то буде се безуспішним, бо дер-
 жави не допустять до зміни теперішнього
 status quo.

Так само з Петербурга телеграфують,
 що оголошено там третій македонський
 комунікат, в яким висказано досадно, що
 в виду порозуміня з Австро-Угорщиною,
 ані Болгарія, ані Туреччина в разі війни
 не можуть числити на поміч жадної з обох
 держав.

В виду того не дивота, що дальші теле-
 грами доносять з Царгорода запереченє,
 що послідна кабінетова рада зовсім не зай-
 мала ся квестиєю війни з Болгарією і що
 такого наміру Туреччина не має цілковито.
 З Софії доносять, що болгарське правитель-
 ство вже запропонувало Туреччині підняти
 проби спільної акції в цілі усмиреня ма-
 кедонського руху. А також з Білгороду
 запевнюють, що там від самого початку
 вижидано децизії Австро-Угорщини і Росії.
 Сербський посол Груїч вручив вел. ве-
 зирови, іменем свого правительства, пись-
 менне запереченє, немов би між Сербією
 а Болгарією вели ся переговори що-до
 спільної акції та що Сербія рішучо не
 дозволяє македонським відділам переходити
 границю, або формувати ся на сербській
 території.

Справді се гарні овочі європейської
 дипломатії. Однак коли они мають бути
 і смачні, а нетільки на вид показні, то му-
 сять держави прийняти ся і за другу части-
 ну мирового уладженя балканських відно-
 син: реформу турецької адміністрації. Без
 того status quo виглядав би на пособлюван-
 не бісурменській самоволі та кривді.

Наші церковні владки.

Годі тут розводити ся ширше над тими
 посланнями, але позвольте пригадати з них бо-
 дай деякі місця. Очевидячи о. Митрополит був
 приготований — хотай може не сподівав ся се-
 го зі сторони самого духовенства, — що загал
 Русинів прийме его вступленє на владичий пре-
 стол з деяким, хотай не явно маніфестованим
 недовірем, як «польског. графа», бо зараз з по-
 чатку послання до інтелігенції каже: «Бажаю
 відповісти і на питанє, котрим звертаєте ся до
 мене очікуванєм більше, чим: словами, на пита-
 нє: якою дорогою поведу?»

«Відповідь на се питанє буде предметом
 мого листа.

«Дорогу, котрою сам іду, знаю віддавна і
 добре, знають се і всі, що мене ближше знають.
 Дорогою тою се дорога закона Божого, Христо-
 вої любови, церковної праці, християнської орґа-
 нізації, застосованої до потреб нашого народа
 і часу.

«Наука І. Христа, котрою я перенятий сто
 разів більше з власного глибокого пересвідченя,
 чим з уряду, се мій прапор і дороговказ.

«Ціль моєї праці і цілого проводу, який
 даю тим, що хотять его прийняти, є зкупити всіх
 під стягом Христа.

«Проводу не накидаю. Не хочу, щоби хто
 небудь сліпо за мною ішов. Бо і наука Христа
 не знає сліпного проводу, ані сліпного послуху; є
 наукою любови і свободи. Тож і провід, котрий
 церков дає, може бути лишень проводом вла-
 сного пересвідченя.»

На тій широкій християнській основі о.
 Митрополит опирає цілу будівлю своїх обєми-
 стих і всесторонних посланий. З того самого
 становиска трактує також і квестиї публичного
 житя. І так пр. справи виборчих перекупств до-
 торкає при науці: Як належить проповідати? В
 тім розділі звертає Митрополит увагу, що дра-
 зливі справи не повинно ся виволікати на про-
 повідницю. З власного досвідку можемо навести
 примір, які лихі наслідки може викликати таке
 беззгляднє, дике картанє людей. Оповідано нам
 пр. в Кривчу, де о. Семіонов був завідателем
 прихода, що за его часів було пекло в селі че-
 рез те, що він всякі сплетні і доноси (бо завів
 був таку систему шпіонажи між завидливими
 бабами) виволікав на проповідницю і ганьбив
 людей. Один поважний господар, п. Яків Бойко
 Асафата, оповідав, що сусід наставляв на его жи-
 тє за те, що на проповіді порушено в ганьбля-
 чий спосіб его домашню справу, про яку ніхто
 не міг инший донести — як сусідови здавало
 ся — як тільки Яків, яко найблизший сусід.
 «І доперва я мусів — оповідав той господар —
 привести сусіда до очий о. Николая, що я не
 був у них і не прискаржував на него. І так бу-
 ло по кожій проповіді: люди гомовили во цілім
 селі, хто то міг доносити, підозрівали то того
 то иншого, а як тамтой довідав ся, то ставав
 до сварки, або до бійки, а не рідко то і по су-
 дах волочили ся через дуриці.»

Отже пригляньмо ся, які погляди висказує
 в тім напрямі о. Митрополит в посланню до ду-
 ховенства, бо се є той інкримінований уступ
 на якого підстави побирає «голосний автор» свої
 заміти про ультратовариство:

«Картанє людей: Формальною карика-
 турою проповідництва є картанє людей, навіть

тоді, коли картає ся всіх разом за тоторийн
 ухибленя. А коли картає ся лиш декотрих зі
 слухачів так, що і они і инші розуміють, що о
 них бесіда, або навіть лиш догадують ся, що
 свьященик має їх на гадці, проповідь стає ся
 працею, котра веде людей рішучо на погубленє,
 а не на спасенє вічне.

«Могло би колись не бути иншого способу
 устереженя людей перед згіршенєм і обороненя
 Христової науки, як тільки публичне скартанє і
 еще тоді правдивий душпастир лиш з плачем і
 болем серця підносив би перед народом публич-
 не згіршенє, даване через такого недовірка і
 гіршителя, і стеріг би ся, як огню зразити его.
 Радже думав би лиш о тім, щоби се публичне
 ушміненє так осолодити сердечною любовю хри-
 стиянською, щоби грішники улекшити дорогу
 повороту до Бога. Не думаю однак, щоби се
 легко могло лучити ся. Не думаю, щоби коли
 небудь в наших часах і обставинах порядно бу-
 ло діткнути на проповіді якоїсь особи, або на-
 віть так говорити, щоби хтось догадував ся, що
 о нїм свьященик хоть невизивно говорить. А
 вжеж напевно не буде таким случаем виборче
 перекупство. Бо в тім случаем буде другий не
 менше важний згляд, котрий не позволизть душ-
 пастирєви діткнути сеї справи. Тим зглядом мо-
 жливе підозрінє, що проповідника цілю не само
 спасенє душі, що для него проповідь, то не го-
 лошенє Євангелій, але орудє до партійно-полі-
 тичної цілі. А вжеж ніяким способом не годить
 ся не то уживати проповіді до політичних цілій,
 бо се було би зрадою зглядом Христа і профану-
 ванєм слова Божого, але не годить ся давати
 найменшої нагоди до такого підозріня.

«Свьященик не може під ніяким услівєм
 так ставляти справу, щоби хтонебудь з вірних
 уважав его за політичного противника. Він му-
 сить для всіх повірених его опіці бути і лишити-
 сь все лиш душпастирем, бо все за кожду
 душу відповідає і кожду душу мусить провади-
 ти до спасеня, хотай би ріжнив ся всіми погля-
 дами політичними.

«Може в приватнім житю мати по-
 гляди політичні; може в приватнім
 житю бути політиком, але не сьміє
 бути політиком ані в церкві, ані в
 сповідальниці, ані в жаднім відноше-
 ню пароха до вірних; в тім всім мусить
 бути лишень свьящеником; тут заступає він са-
 мого Христа. Не менше мусить бути свьящени-
 ком а не політиком в відношеню до сусідів свья-
 щеників; бо в тих відносінах є передовсім чле-
 ном того тіла, котрого найважнішим добром є
 солідарність.»

Чи ж є хто, щоби не писав ся на ті слова?
 Чи се не соблазнє, коли свьященик з політич-
 них мотивів відмовляє прим. похоронів для его
 дитини, або вінчаня для доньки-сїби, або вза-
 галі яких небудь церковних треб? Чи прилю-
 днє руганє хрунів в церкві з проповідниці поди-
 ктованє щиростию для справи і бажанєм попра-
 ви, чи се є скорше актом личної злоби і авто-
 кратичного нахилу? Нам здає ся, що є досить
 нагоди і можности противділати хрунійді в чи-
 тальни, в зносинах з людьми, а в церкві по-
 винно ся загірвати до патріотизму, до любови,
 своєї Церкви і народа, до високих і шляхотних
 змагань. Нехай хрунь буде і хрунем, всеж его
 не належить в церкві осуджувати, бо не власть
 судити дана свьященикови, але власть на-
 учати!

Ба навіть судия, хотяй в приватнім житю може займатися політикою (і то в такій мірі чи способі, щоби задля его партійности не підривалося довіра в его судейську безсторонність), однак в суді, в судейській тозі мусить здобути ся на безсторонність, бути тільки судиею і для всіх однаким так, щоби жадна зі сторін не могла уважати его за свого політичного противника. Чи ж того самого не належить жадати від священника, коли він в світлих ризах, в церкві, як слуга Христовий проповідує слово любови і справедливости Божої? Се ж хіба не ультрамонтанство, а тільки християнство подиктувало о. Митрополитови ті слова, тим більше, що він виразно застеріг в горі тої енунаціяції, що в приватнім житю, є. є поза обсягом священничих дійствій, «священник може мати політичні погляди, може бути політиком». Тож нам зовсім не понятно, звідки автор в *Ruthenische Revue* висновок свої заміти, що Митрополит хоче «поволи клир відчужити від народа», «визолувати его», зробити его ненависним у Русинів і т. д.

Одиноким «каменем преткновения» була би хіба поблажливість о. Митрополита для священників-кацапів. Наше становище в тій kwestії ми зазначили ясно і основно в цілїм ряді вступних статей, які появили ся у нас, як одинокий може обширнійший коментар до архієпископських посланій. Але як-раз «голосному священникови» з «*Ruthenische Revue*» не розходить ся о те, бо він іменно похваляє кацапську кирилю за часів кардинала Сембратовича, а навіть словом не згадує про того страшного черва, що точить наш народний організм і нашу Церкву. Чи може Наумович для него ліпший як Сембратович, а Станіславський Латвинович як Шенцицький? А коли ні, то чи свідомий є той «голосний священник», скільки він накоїв лиха, підриваючи авторитет владики своєю статьею, не тільки поза границями краю, але що гірше, тут, в его архієпархії, бож часопися, як «Діло» і «Гайдамаки» помістили его пустословні закиди без найменших уваг, а тим самим перед кругом своїх читачів признали їх сираведливими і зсолідаризували ся з ними.

(Конець буде).

З державної ради.

Вчорашнє засіданє вело ся під знаком компромісів. Заряджену о год. 12. до год. 5. павзу вихіснувано на переговори, в яких посередничала президія польского Кола між Німцями а Чехами і правительством. Вкінці згоджено ся на те, щоби на слідуєчий рік покликати контингент рекрутів в тій самій висоті, як до тепер. Чехи і правительство згодили ся на те, але Німці підняли формальну kwestію, що не

годить ся ухвали повної палати повалувати приватною умовою. Отже зажадали формально-го внесеня нового закова, і як здає ся, на сій дорозі дасть полагодити ся справа контингенту.

О год. 5¼, віцепрезидент Зачек отворив засіданє і дав голос пос. Кльофачови, який вихіснував его до обструкційної, зразу чешкої, відтак німецької промови. Жадає знаціоналізовання армії в тім самім напрямі, що Мадяри. Віцепрезидент взиває бесідника до порядку за обиду против шефа генерального штабу бар. Бека. Відтак пос. Катрайя вносить на відрочене засіданя «задня спізненої пори» і значною більшістю серед протестів соціялістів прийнято се внесенє о год. 5¾. Слідуєче засіданє нині о 11. год. рано.

Бурливе засіданє угорского сойму.

Президент Апоні отворив засіданє о год. 10. Партія независимости привитала входячого президента міністрів д-ра Куен Гедерваріого окликом: Най живє конституція!

Пос. Олай доказує *incompatibilitas* г-р. Куена на становищу презеса міністрів задля свівини в перекупстві г-р. Шапаріого. Кричать: Сором, ганьба, проч в ним! Відтак пос. Франц Кошут боронить конституції заповученої королівскою присягою, немов она загрожена лихими до-радниками короля, а пос. Барабаш кричить: крив-присяга! За те прикликає его президент до порядку. Кошут виступає против вчорашної промови австрійского президента міністрів, який хоче рішати в угорских справах і у якого інформує ся король. Описля відчитав проєкт адреси до престолоа. Сказано там, що висказ «моя армія» є невідповідний і недопустимий. Армію не удержує король за свої средства, а від коли панує загальний обовязок військової служби, армії належать до народу. Не можна згодити ся на те, щоби нарід означувано як племя. Вправді король уповажив президента кабінету до заяви, але она дана на невідповіднім місці і тому не можна прийняти єї до відомости. Адреса кінчить ся заявою: Коли маємо досягнути добро держави за ціну понехання прав нашої мови, то клячемо: ніколи! ніколи! ніколи!

Президент зарядив павзу, після якої, серед великого гамору, заняв слово г-р. Куен Гедерварі. Опозиція кричить а до президента міністрія підступає пос. Ріго і каже голосно: «Не пробуйте говорити! не провокуйте палати! найкрасше виносьте ся звідси! Повстає великий крик і замішанє, послы опускають свої місця і громадають ся перед трабуною. Президент заряджує знов павзу, а по пяти мінутах уділяє нагана пос. Ріго з заявою, що его зазив до г-р. Куена передає, як нарушенє посаельскої нетикальности дотичний комісії.

Г-р. Куен намагає ся дальше говорити, але его не чути задля крику. Президент Апоні заповідає, що против найголоснійше викрикующего пос. Лєндєля ужє припису регуляміну і перекаже окремії комісії в цілі покараня его. Вкінці трохи утишило ся і г-р. Куен промовив. Заявив, що на тім надзвичайнім засіданю, без дневного порядку, не пора єму входить в політичну дискусію. Але мусить заявити на промову пос. Кошута, що взаїмне довіра між королем а народом є найбільшим добром. Виводи і адреса Кошута полягають на припущєнях, які мусять розвіятись супроти заяви, яку президент кабінету зложив на вчорашнім засіданю ліберальной партії і тут повторить: Король з глубоким жалем довідав ся...

Пос. Барабаш: Не вірю! словам короля не віримо! Повстає величезний крик і обурєня на правиці. Кричать до Барабаша: проч з ним! зрадник вітчизни! Андраші кричить: Барабаш бреше! Лєвця протестує. Серед гамору президент Апоні взиває Барабаша до порядку, а зарозом заявляє, що він хоче виправдати ся. Г-р. Куен докінчив свою заяву і поставив внесенє, щоби засіданє відрочити, доки аж уконститує ся нове правительство. (Оплєски на правиці).

Пос. Барабаш забирає голос, щоби оправдати ся, але правиця перебиває єму так, що він сідає і не хоче дальше говорити, хотяй вже утишило ся; палата уділяє єму протоколярно нагана. Се підносить нову бучу на лєвиці, так що г-р. Апоні заряджує павзу, після якої заявляє, що проєкт адреси Кошута буде видрукований і розданий послам.

Після довшої формальной дискусії президент палати поставив під голосованє внесенє г-р. Куена, щоби палата відрочила ся аж до уконститування нового правительства; внесенє прийнято знатною більшістю о год. 4. пополудни.

Новинки.

— **Календар.** В суботу: руско-кат. Корнїлия соти.; рим.-кат. Кипріяна. — В неділю: руско-кат. *Воздвиж. Ченого Хреста*; рим.-кат. Косми і Дамьяна.

— **Фалшивий руский апетит** проявляє ся особливо на поли шкільних підручників. Наклади по більшій часті так вчирпані, що ангикварі за старі книжки беруть півтора і в двоє більшу ціну, чим назначена видавництвом. Але богато ученикам таки зовсім не стає книжок. Се прямо нів дикі відносини; они ілюструють найкрасше, якою опікою в Галичині тішать ся руска школа. Однак для польских шовіністів буде се тільки познакою «фалшивого апетиту Русинів».

— **Відчит в Коломиї.** Артистично-викладова секція „Народного Дому в Коломиї“ повідомляє, що в неділю дня 27. с. м. виголосить там Вл. Хведір Вовк, проф. університету в Парижі, виклад п. а. «Що таке антропология?» Початок

Краєвий архів актів ґродских і земских у Львові.

(Інформацій для наших істориків)

подав

Богдан Барвіньскій.

(Конець).

IV. Зміст документів.

Не думаю подавати тут якогось повного спису документів після їх змісту, бо про се, якого рода документи містять ся в кр. архіві, як я висше згадував, можна довідатись із видавничств документів згаданого архіву. Подаю тут лиш коротенький огляд категорій документів після їх змісту, щоби показати молодшим початкуючим історикам а й старшим, що про сей архів мало знають, яку неоцінену прислугу можна зробити для рускої історії, виписуючи та оголошуючи друком ті документи.

Неоцінені матеріали в краєвм архіві дотичать відносин громадских, економічно-аграрних, приватно-правних, церковних і т. д. Є між ними такі, як списи подимного, списи селянских (громадских і поодиноких осіб) довгів, затягнєних у жидів і панів, угода в справі сплачєня тих довгів, скарги селянські, протести та списи бунтів против гнобленя зі сторони панів та посесорів, реєстри шкід, які військо чито вороже чи своє, польске робило в повітах, ста-

ростах та поодиноких селах, люстрації королівщин, інвентарі підданих в поодиноких селах і їх обовязки, ерекції та упосаженя церков і приходів, монастирів, свободи та полєкші для попів, надані королями та панами і т. д. і т. д.¹⁾

V. Інші матеріали.

Крім сєго звертаю увагу на нові акти, які від часу до часу прибувають до краєвого архіву. Є се вишкартовані судові акти, головно з львівского карного суду В р. 1901 прислано з сєго суду до архіву акти політичних процесів з 60-тих років 19. столїтя. В значнім числі фасцикулів, в яких містять ся згадані акти, окрім справ, які відносять ся до Поляків (пр. процес Уейского, ренеґата Плятона Костецкого і т. д.) я найшов також справу, що буде інтересувати у нас, Русинів. Ся справа, се прасовий процес Богдана Дідицкого, тодішнього редактора «Слова» (в р. 1864 і 1865).²⁾

¹⁾ Дивно, що нпр. о. Рудович взяв ся до писаня історії єпископів Шенцицьких (в «Богословск ім Вїстник-у»), а не заглянув до краєвого архіву, де найшов би до історії тих єпископів в облятах безчисленні документи в ориґналах може вже й позатрачувані. Я сам мав нагоду про се переконатися. До єпископів Шенцицьких (до Атаназія) відносять ся документ, виписаний мною з кр. архіву і оголошений в «Руслані» 1903, ч. 176.

²⁾ Дещо з сєго процесу було подано в «Слові» з тих літ. Акти процесові Дідицкого становлять незвичайно богатий матеріал.

До тих актів процесових є в архіві зладжений індекс. Для тих, що хотіли-б колись покористуватись актами процесу Дідицкого сигнатури тих актів: 1) Polit. 1864, I C; Fasc. 40; l. a. 584. 2) Polit. 1865, I C; Fasc. 5; l. a. 584. (1) Dziedzicki Teodor Bogdan; 2) Dziedzicki Bohdan).

Сєго року придуть до краєвого архіву знов процесові політичні акти з карного суду з 40-вих років 19. ст. В індексі я не зауважив нічого важного для Русинів (для Поляків є там цікаві річі, як пр. акти процесу Вісьньовского і Капусціньского, Короля, Шайнохи, Зигмунта Качковского і т. д.) Вичитав я лиш те, що находять ся там якісь три рускі книжки сконфісковані в тім часі.

Тих кілька інформацій та заміток кинув я тут із згаданих висше причин. Може они недокладні, але всеж, думаю, звернуть на краєвий архів увагу молодших істориків та тих, що про него мало знають. Кому сї інформації не ви-старчать, може докладнійші дістати в самім архіві, або я сам можу такими кождому охочому кождої хвилі служити.

У Львові, 7. вересня 1903.

